

KOVÁCS MÁRK KÁROLY¹**Gerilla-hadviselés és a terrorizmus kapcsolatrendszere napjainkban****The Relation between Terrorism and Guerrilla Warfare in Present-days****Absztrakt**

A gerilla-hadviselés már Carl von Clausewitz idejében is jelen volt a hadviselésben, azonban a XX. században a gerilla-hadviselés és a terrorizmus viszonyrendszere a teoretikusok közt megosztó tényezővé vált. Míg Carlos Marighella a várost preferálta és a terrorizmust alkalmazhatónak vélte, addig Che Guevara a vidéket részesítette előnyben és a terrorizmusnak negatív jelentést kölcsönzött. A terrorizmus megítélése vegyes volt, majd a XXI. század elejére majdnem teljesen összemosódott, az éles határok megszűntek és a gerilla-hadviselés helyett a felkelők és felkelés szó jelent meg szinonimaként. Napjainkra az Iszlám Állam került a két fogalom középpontjába és képezi a vita tárgyát.

Kulcsszavak: Carlos Marighella, gerilla-hadviselés, Iszlám Állam

Abstract

The guerrilla warfare was already known in the era of Carl von Clausewitz, however during the 20. century, the relation between terrorism and guerrilla warfare became a sharing factor among the theoreticians. While Carlos Marighella preferred the urban area and terrorism, Che Guevara went for the countryside and gave a negative meaning to terrorism. The judgement of the terrorism was divided and at the beginning of the 21. century the concept of terrorism and guerrilla warfare became almost the same after that the boundaries between the two nearly gone and the new world, insurgent, changed up the traditional guerrilla one. Nowadays, the Islamic State has the center of this two concept and forms a discussion.

Keywords: Carlos Marighella, guerrilla warfare, Islamic State

---

¹ Nemzeti Közszerológati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz National University of Public Service, Doctoral School of Military Sciences, PhD student, E-mail: kovacs.mark@uni-nke.hu
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4102-5605>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.6>

2019. XII. évfolyam 1. szám

„A háború a család útja”
Szun-Ce

BEVEZETÉS

A gerilla hadviselés a napóleoni háborúk során a XVIII. század végén került a köztudatba, hiába a hadviselés egy ősi változata. 1813. április 21-én III. Frigyes Vilmos porosz király népét partizánháborúra hívja fel. A porosz király azon 17 és 49 év közötti személyeket sorolt népfelkelőnek, akik nem teljesítettek katonai szolgálatot. A népfelkelők feladata az országot megszálló ellenség elleni harc, ez főként a falvak és a lakosság védelmét és az ellenség utánpótlási vonalainak elvágását jelentette. A III. Frigyes Vilmos által kiadott rendelet több helyen is hivatkozik a király iránti lojalításra, ami a legitimációs bázist biztosítja.² Carl Schmitt „*A partizán elmélete*” című tanulmányában az ediktumot a partizánság Magna Chartájának is nevezi.

Carl von Clausewitz, mint a modern hadtudományt is meghatározó személyiség szerint a népfelkelés jellemzője, hogy mindenhol megtalálható, ám az ellene való küzdelem során mégsem találjuk sehol. A népfelkelés hatékonyságához pedig a következő feltételeket szabja:

- „a háborúnak az ország belsejében kell folynia;
- ne egy katasztrófát követő döntés következménye legyen;
- a hadszíntér területe legyen nagy;
- a népnek támogatnia kell az intézkedéseket, valamint;
- az országnak erősen átszegedltnek és – hegyek, erdők, mocsarak vagy a földművelés jellege révén – nehezen járhatónak kell lennie.”³

Magyarországi vonatkozásban Kossuth Lajos 1848. december 18-ai rendeletében használja a „guerilla” kifejezést a saját népfelkelőire. Kossuth „hangya seregnek” titulálja, aminek erejét a nagy tömeg adta, valamint néha a nép és a táj együttes szerepe is megjelenik.⁴

XX. SZÁZAD

A XX. század gerilla-hadviselés elméleteinek képviselői közül meg kell említeni Ernesto Guevara de la Serna munkásságát Kubában, illetve Carlos Marighellát Brazíliában. A két személy földrajzi közelsége, valamint a későbbiekben kifejtett alapvető ellentét – város vagy a vidék élvezi a gerilla-hadviselés létrehozásának lehetőségét – kiváló összehasonlítást biztosít. Che Guevara Fidel Castro kubai hatalomra kerülését és a Disznó-öbölben történt partraszállást is ítélte, majd huszonöt hónapos tapasztalatait „*A gerillaharcos kézikönyvbe*” összegezte. Carlos Marighella viszont a társadalmi változásra – urbanizáció – reagálva és az egyre gyakrabban előforduló, a városokban kibontakozó gerillaharcokra

² Forgács Balázs – Szem Géza: A partizánság Magna Chartája. Társadalom és honvédelem, 19. (2015/3) 26-27.

³ Clausewitz, Carl von: A háborúról, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013, 523.

⁴ Forgács – Szem: i.m. 21.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.6>

2019. XII. évfolyam 1. szám

válaszként, mint gerillavezető írja meg 1969-ben „*A városi gerilla kis kézikönyve*” című művét.

Che Guevara kézikönyvéből a Mao Ce-tung által leírtak tükröződnek vissza, még pedig Che is a főszerepet a vidéki lakosságnak – parasztságnak – szánta. Munkássága mellett, hogy elismeri a gerilla kiegészítő szerepét a reguláris hadseregeknek, inkább a megszálló és gyarmatosító hatalmak elleni küzdelemről szól. Mao elméletét kiegészíti a „foco”⁵ fogalom létrehozásával. Che szerint mesterségesen a gerillákból létrejövő tűzfészek képesek megteremteni a felkeléshez szükséges – az objektíven kívül – szubjektív feltételeket is. Fontos a lecsapni és elfutni módszer – tehát lecsapni és elfutni, várni, lesben állni, megint lecsapni és elfutni és az ellenséget folyamatosan zaklatni, nem hagyni pihenni –, illetve a csapásmérések elv – katonákat nem szabad egy percre sem pihenni hagyni, mindig azt az érzetet kell kelteni, hogy körbe vannak véve, terepviszonyoktól függően ezt éjjel vagy éjjel-nappal fenn kell tartani.⁶ A terrorizmusról pedig úgy vélekedik Che, hogy alapvetően a terrorizmus elitélendő és alkalmatlan a győzelemre. A terrorizmus csak akkor lehet megfontolandó és értékes, ha például a szemben állók vezetőjének eltávolítására használják fel. De mint módszer a polgári lakosság vagy civilcsoportok elleni használata kerülendő.⁷

Marighella ezzel szemben alapvetően a városi lakosságot tartja a gerilla-hadviselés szereplőinek és megkülönböztetést tesz a bűnöző és a tényleges városi gerilla közt. A városi gerilla csak „*politikai célokért küzd a kormány, nagy kapitalista, külföldi imperialisták ellen.*”⁸ A terrorizmust eszközét sorolja, mint a városi gerilla által alkalmazható eljárás. Szerinte a terrorizmus egy „*tevékenység, ami általában magában foglalja robbanóanyag vagy nagy pusztító erejű gyújtóbomba elhelyezését, mely által nagymértékű veszteség okozható az ellenségnek. [...] A terrorizmus egy olyan fegyver, amit egy forradalmár sosem hagyhat el.*”⁹ De mégis két feltételhez köti, azaz csak fegyveres küzdelmek során alkalmazandó eljárás, illetve a külföldi vállalatok ellen – Brazília miatt Ő az Egyesült Államokban bejegyzett, nemzetközi cégeket említi. Alapvetően előnyben részesítette, mint fegyvert, a házi készítésű eszközöket, szerinte az otthoni, barkácsolt fegyverek is lehetnek ugyanolyan jók, mint a fegyvergyárakban készültek¹⁰ – a kornak megfelelően a Molotov-koktél és a bombákat nevezi meg (ide sorolnám a bármiféle robbanóanyaggal létrehozott szerkezeteket, csőbombákat).¹¹

⁵ Jelentése a tárgyalat témán belül forradalmi mag vagy tűzfészek.

⁶ Kőszegvári Tibor: Gerilla-hadviselés, ZMNE, Budapest, 2008. 37-38.

⁷ Guevara, Ernesto „Che”: Guerrilla Warfare, 9.

http://www.thefrontiersmen.org/pdf/Misc%20Handbooks/Che_Guevara_Guerrilla_Warfare.pdf (2018.05.02.)

⁸ Kőszegvári: i.m. 40-41.

⁹ Marighella, Carlos: The Mini-manual of the Urban guerrilla

<https://www.marxists.org/archive/marighella-carlos/1969/06/minimanual-urban-guerrilla/ch30.htm> (2018.05.02.)

¹⁰ Marighella, Carlos: The Mini-manual of the Urban guerrilla,

<https://www.marxists.org/archive/marighella-carlos/1969/06/minimanual-urban-guerrilla/ch05.htm> (2018.05.02.)

¹¹ Kőszegvári: i.m. 41.

Terrorizmus oldaláról David C. Rapoport hullámmélete¹² alapján a Vietnámi háború létrehozta az „új balloldali hullámot”, ami megközelítőleg az 1980-as évekig tartott. A pszichológiai hatások mellett a nyugati fiatalok körében felvetődött az akkor működő rendszerek, azok értékeivel szembeni ellenérzések. Rapoport ide sorolja Carlos Marighellát, de európai szervezetek közül például a Baszk Haza és Szabadságot (ETA). A támadások célpontjai általában hazai vagy hazai képvisellel bíró nemzetközi szervezetek, képviseltek – példaként említi a Fényes Ösvény 1996-os túszejtő akcióját a Perui Japán Nagykövetségen. Módszerek közt a repülőgépellátás, nagykövetségek elleni támadás és a túszejtés, váltságdíj kérése említhető.¹³

XXI. SZÁZAD

A XXI. századra az Egyesült Államok válik a gerilla-hadviselés egyik főszereplőjévé. Felülvizsgálták a vietnámi háborúban és az azóta eltelt időszakban alkalmazott szabályzatot, és 2006-ban Field Manual 3-24 néven kiadtak egy frissített változatot a felkelések és felkelés elleni műveletekről. A táborig kézikönyv a felkelést úgy határozza meg, mint „szervezett mozgalom, aminek célja az alkotmányos rend megdöntése fegyveres konfliktusok és felforgató műveletek alkalmazásával. Másképp megfogalmazva, a felkelés egy szervezett, elhúzódozó politikai-katonai küzdelem, célja, hogy a kormánynak, megszálló erőnek vagy más politikai hatalmak meggyengítse a terület feletti ellenőrzését, irányítását és legitimitását.”¹⁴ Központi kérdésnek a politikai hatalom birtoklását és a néppel való elfogadtatását nevezi meg. Jelzi továbbá, hogy felhasználható eszközként és alkalmazott taktikaként megjelenik a terrorizmus és a gerilla-hadviselés is. Indoklasként említi, hogy egyszerű, gyors, célratoró és véres eljárások.¹⁵ A felkelések fejlődése bekezdésben az 1-23 pont alatt, mint új nemzetközi forradalmi változásokra törekvő szervezetként említi az al-Kaidát. A mozgalom célja, hogy megreformálja az iszlám világot, valamint annak kapcsolatát más régiókkal. Ennek érdekében képes az öngyilkos merénylők eszközét is felhasználni.¹⁶ Ezzel szemben a (elhúzódozó városi) terrorizmust úgy határozza meg, mint kis, független sejtek által elkövetett cselekmény, aminek minimálisan vagy egyáltalán nincs szüksége a lakosság támogatására.¹⁷ A szabályzat hozzáteszi azonban, hogy a terrorizmus általános, a lakosság elleni használata negatívumként jelenik meg az emberek életében – a felkelők támogatottságát veszélyeztető cselekmény.¹⁸

¹² A terrorizmust az 1880-as évektől napjainkig négy nagy hullámra osztja fel, amely hullámokban az eltérő terrorista szervezetek jellemzőiből von le egy általánosítást. Bővebben lásd például David C. Rapoport: The four waves of rebel terror and september 11.

¹³ Rapoport, David C.: The four waves of rebel terror and september 11, <http://anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/> (2018.06.05.)

¹⁴ FM 3-24. 1-1. <https://usacac.army.mil/cac2/Repository/Materials/COIN-FM3-24.pdf> (2018.09.06.)

¹⁵ Uo. 1-1-1-2.

¹⁶ Uo. 1-4.

¹⁷ Uo. 1-6.

¹⁸ Uo. 3-16.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.6>

2019. XII. évfolyam 1. szám

A század kezdetén az Egyesült Államok szembesült az afganisztáni és az iraki háborúkkal. Ezt a két háborút nevezi meg a 2009-ben kiadott felkelés elleni műveletek útmutató (COIN) is. A dokumentum a felkelést elsődlegesen úgy értelmezi, mint „*politikai harc, ami-ben mindkét fél fegyveres erőt alkalmaz annak érdekében, hogy olyan teret hozzon létre, ahol képes hatékonyan érvényesíteni saját politikai, gazdasági és befolyásolási tevékenységeit.*”¹⁹ Konkrét definíció szerint azonban „*a felforgatás és az erőszak szervezett alkalmazása annak érdekében, hogy megragadják, megszüntessék vagy megkérdőjelezzék a térség politikai irányítását.*”²⁰ A felkelők, céljuk elérése érdekében gerilla taktikát használnak – főként a központi hatalom fegyveres erői ellen. Köztes célként a kormány kifárasztását, a társadalmi támogatottság megszerzését tűzik ki, miközben védelmezik ügyüket és harcukat, azaz a politikai kapitulációt.²¹ A gerilla hadviselés mellett használható mind a terrorizmus, mind a megfélemlítés eszköztárához.

Az afganisztáni NATO beavatkozás után tapasztalt, az afganisztáni gerillaosztagok által használt módszerek és az Iszlám Állam által alkalmazott módszerek hasonlóak – ország és terep ismerete, lakosság közti elvegyülés, meglepő csapdák, öngyilkos merénylek, gyalogsági és páncéltörő fegyverekkel végrehajtott rajtaütések, katonai járművek elleni támadások.²² Az iraki háború alkalmával csak megerősödött a feltevés, miszerint a terrorizmus elleni műveletek átváltak gerillaellenes műveletekbe – a helyi lakosság ellenállással reagált a külföldi erőkkel szemben.²³

GERILLA-HADVISELÉS MAGYAR KUTATÓI

Magyarországon a gerilla-hadviseléssel kapcsolatban említhető például Kovács Jenő, Kőszegvári Tibor, Porkoláb Imre vagy Forgács Balázs munkássága. Kovács Jenő a gerilla-hadviselést és a gerillát úgy határozta meg, mint: „*Gerillának /harcosnak/ az tekinthető, aki valamely irreguláris alakulat kötelékében önként vállalkozik a fegyveres harcra. A gerilla-háborúk az irreguláris csapatoknak idegen hatalom elleni, vagy hivatalban lévő kormány /politikai hatalmat gyakorló erő/ által előidézett vélt, vagy valós sérelem megszüntetésére /az ellene való határozott tiltakozásra/ irányuló, illetve a megszálló hadsereg elleni fegyveres küzdelem, romboló tevékenysége.*”²⁴ Míg a gerilla-hadviselésben résztvevőket védi a hágai és genfi jog, ezért fogsága esetén hadifogolyként számít, addig a terroristákat az adott ország büntető törvénykönyve szerint kell elítélni.

Kőszegvári Tibor a felkelést úgy határozta meg, mint „*olyan szervezett mozgalom, amelynek célja a kinevezett kormány megdöntése, felforgatás fegyveres konfliktus útján. A felkelés fegyveres politikai küzdelem, amelyre elsősorban olyan államokban kerülhet sor,*

¹⁹ Counterinsurgency guide, U.S. Government, 2009, 2., <https://www.state.gov/documents/organization/119629.pdf> (2018.05.03.)

²⁰ Uo. 6.

²¹ Uo. 2.

²² Kőszegvári: i.m. 45-46.

²³ Uo. 48-49.

²⁴ Kovács Jenő: Magyarország katonai stratégia, [komplex kutatási téma] II. kötet, Budapest, 1995, 38.

amelyek társadalmát a faji, kulturális, vallási vagy ideológiai különbségek osztanak meg és hiányzik a nemzeti összetartás.”²⁵ A gerilla-hadviselést pedig a következőképpen definiálta: „fő célkitűzése a politikai hatalom megszerzése a kormány megdöntése útján, vagy az idegen megszálló erők országából való kiűzésével.”²⁶ A gerillának élvezni kell a lakosság támogatását, azonban azok biztos, hogy nem hajlandók fegyvert alkalmazni és harcolni. Bár a hadviselés által használt eszközöket nagymértékben befolyásolják olyan tényezők, mint például a vallás és kultúra, azonban a lesállítás, rajtaütés, robbantásos akciók, aknacsapdák alkalmazása általános gyakorlat.²⁷

Porkoláb Imre doktori értekezésében egyetért azzal, hogy a gerilla erőhiányban szenved, azonban információs fölényben van és rendelkezik a kezdeményezés előnyével. Mindemellett rendelkezik a visszavonulás lehetőségével is – ha a földrajzi tényezők és a terep kiterjedése ezt lehetővé teszik –, ami lehetővé teszi a fegyveres összeütközés ideiglenes szüneteltetését, mintegy időt nyerve az ellenséggel szembe.²⁸ A terrorizmus szerinte a félelemkeltésen keresztül kezdeményez változásokat, ami a kormányból egyfajta válaszreakciót vált ki. Ezzel szemben a gerilla-hadviselés a politikai legitimitás hiányából létrejövő helyzetből építkezik a cél eléréséhez.²⁹

Forgács Balázs doktori értekezésében Kovács Jenő fent hivatkozott munkáját vizsgálta. Az elemzés során kiemeli, hogy a gerilla-hadviselés egy irreguláris hadviselési fajta, de nem egyenlő a jellemvonások és szabályok nélküli fegyveres küzdelemmel. Kiegészítésként hozzáteszi, hogy bár nem olyan evidensek és észlelhetők ezen szabályok, de azért léteznek. Alapvető módszerként a kifárasztás fogalmazható meg, azonban a gerillaháború egy fejlettségi szint után, már közvetlen az ellenség megsemmisítésére is törekedhet. A megsemmisítés Forgács Balázs szerint csak akkor valósulhat meg, ha a gerillák mellett megtalálható egy, a konvencionális vonásokkal bíró csoport is.³⁰

JOGI ÉRTELMEZÉS

Az 1907. év október hó 28. napján Hágában aláírt egyezmény mellékletét, „Szabályzat a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól” 1. rész 1. fejezet 1. cikk, mint a hadviselő felekre vonatkozó – beleértve a gerillákat is – szabályok, ami alapján megkülönböztethető a bűnöző és a hadviselő fél. Az egyezmény melléklete szerint:

²⁵ Kőszegvári: i.m. 53.

²⁶ Uo. 54.

²⁷ Uo. 54-61.

²⁸ Porkoláb Imre: A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre, [Doktori (PhD) értekezés], ZMNE, Budapest, 2008, 12.

²⁹ Uo. 18-20.

³⁰ Forgács Balázs: Napjaink hadikulturái - A hadviselés elmélete és fejlődési tendenciái a modern korban, [Doktori (PhD) értekezés], ZMNE, Budapest, 2009, 92-94.

„A háborúra vonatkozó törvények, jogok és kötelességek nem csupán a hadseregre, hanem a néphadra (milicziára) és az önkéntes csapattestekre is irányadók, ha ezek a következő feltételeknek megfelelnek:

1. *ha élükön oly személy áll, aki alárendeltjeiért felelős;*
2. *ha meghatározott megkülönböztető jelvényt viselnek, amely messziről felismerhető;*
3. *ha fegyvereiket nyíltan viselik, és*
4. *ha a hadműveleteikben a háboru törvényeihez és szokásaihoz alkalmazkodnak.*

Azokban az országokban, ahol a hadsereg vagy annak egy része néphadból (milicziából) vagy önkéntes csapattestekből áll, a hadsereg elnevezés ezekre is vonatkozik.”³¹

A jelenleg hatályos magyar büntető törvénykönyv alapján (2012. évi C. törvény) terroristának minősül az „aki abból a célból, hogy:

a) *állami szervet, más államot vagy nemzetközi szervezetet arra kényszerítsen, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön,*

b) *a lakosságot megfélemlítse,*

c) *más állam alkotmányos, társadalmi vagy gazdasági rendjét megváltoztassa vagy megzavarja, illetve nemzetközi szervezet működését megzavarja.”* Továbbá büntetendő az a személy, aki terrorista csoportot szervez vagy terrorista csoporthoz való csatlakozás miatt utazik Magyarországra. A felsorolt cselekmények vagy a terrorcselekmény elkövetésére való felhívás, segédkezés, ajánlkozás 2-8 évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető.³² A nemzetközi közösség tekintetében az államok nem tudtak megállapodni egységes terrorizmus meghatározásról. Az Európai Unió például a tagállamok hatáskörébe rendeli a terrorizmus elleni fellépést, addig a NATO ezzel szemben már 1999 óta foglalkozik a témával és rendelkezik is egységes meghatározással – „*egyének vagy javak elleni erő, vagy erőszak törvénytelen alkalmazása, illetve az azzal való fenyegetés, melynek célja a kormányok vagy a társadalmak kényszerítése, vagy megfélemlítése bizonyos politikai, vallási, vagy ideológiai célkitűzések elérése érdekében.*”³³

ISZLÁM ÁLLAM GERILLA ÉS TERRORISTA VONÁSAINAK AZONOSÍTÁSA

Az Iszlám Államot sokan egyszerű, radikális iszlamista terrorszervezetnek minősítik. A fent említett teoretikusok, gondolkodók munkássága alapján jelen van a gerilla-hadviselés jellemvonása is. Ezt alátámasztja a 2004-ben Abu Musab al-Zarkavi levele Ayman al-Zavahirinek, amiben jelzi az al-Kaida központi vezetésének, hogy célja nem a terrorizmus,

³¹ 1913. évi XLIII. törvény az első két nemzetközi békeértekezleten megállapított több egyezmény és nyilatkozat becikkelyezése tárgyában, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=91300043.TV> (2019.01.25.)

³² 2012. évi C. törvény XXX. fejezet a közbiztonság elleni bűncselekmények, terrorcselekményekről, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200100.TV> (2019.01.29.)

³³ Béres János: Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei, [Doktori (PhD) értekezés], ZMNE, Budapest, 2008, 12.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.6>

2019. XII. évfolyam 1. szám

öngyilkos merényletek és a gerilla-hadviselés, hanem egy reguláris erő mihamarabbi létrehozása.³⁴ A szervezet 2014-ig a társadalmi támogatottság hiánya miatt csak alacsony és közepes intenzitású tevékenységek végrehajtására volt képes. A műveleti tevékenységüket két kategóriába lehet besorolni, a kifárasztó – nikayah – és területszerző – tamkin – módszerekre. A kezdetekben az említett támogatottság hiánya miatt volt csak kénytelen a terrorizmust és gerilla-hadviselés kezdő fázisában résztvevő kisalegységeket alkalmazni.³⁵

Katonai eredményességüket nagymértékben elősegítette még a Nyugat is. Az Amerikai Egyesült Államok 2003-ban ismét Irak területére lépett katonai erő alkalmazásával és megbuktatta Szaddám Husszein kormányzását. A túlzott amerikai jelenlétet, később az amerikai támogatással hatalmon lévő kormányt az al-Kaida iraki ága, majd az Iszlám Állam sem fogadta el. 2006-2014 közt Núri al-Málíki miniszterelnök komoly hatalomkoncentrációt hajtott végre, kiszorítva ezzel a szunnita politikai érdekeket. Párhuzamosan, 2003-tól fokozatosan előtérbe került a szunnita identitástudat, azon belül is az áldozatérzet. „A többségi szunnita percepció szerint mind az amerikaiak, mind Irán, mind a síita vezetésű bagdadi kormány és az általuk támogatott milíciák közösségileg támadják, illetve negatívan diszkriminálják őket.”³⁶ Ezáltal az iraki politika válságba került, valamint az iraki haderőben is tapasztalhatóak voltak a vallási-etnikai konfliktusok. Ezt használta ki a szervezet által alkalmazott vallási-etnikai tisztogatások, aminek célja a megtorló intézkedések kiprovokálása volt a kormányzat részéről.³⁷ A 2004-es Zarkavi-Zavahiri levélből idézve: „...vallási, politikai és katonai téren történő támadásuk rákényszeríti őket [a síitákat], hogy kimutassák a méregfogukat a szunnita közösségek irányába [...] amennyiben sikeresen bevonjuk őket egy szektariánus alapú konfliktusba, abban az esetben a küszöbönálló veszély és a megsemmisülés érzete miatt lehetségessé válik a közömbös szunnita rétegek aktivizálása.”³⁸ A szervezet taktikája sikeresnek mondható, amit a CIA jelentése igazol. A külföldi támogatók, harcosok száma 2014-ben a CIA becslése szerint 31.500 fő volt – a teljes Iszlám Állam nevében harcoló csapatok létszámának 40%-át adta és közel 40 országból érkeztek.³⁹ A felduzzasztott szervezet már képessé vált komplex műveletek kivitelezésére, ami a terület-foglalásokban mutatkozott meg – például ilyen volt a moszuli csata, Falak Ledöntése művelet vagy a damaszkuszi katonai parancsnokság elleni támadás.⁴⁰

³⁴ Zarqawi Letter. Forrás: <https://2001-2009.state.gov/p/nea/rls/31694.htm> (2019.02.01.)

³⁵ Farkas Sándor: Az ISIL alkalmazott eljárásai és stratégiája. *Honvédségi Szemle*, 146. (2018/2.) 4.

³⁶ Etl Alex – Pénzváltó Nikolett: Egy rendszer foglyaként – Irak 2016-ban. *Nemzet és Biztonság*, 9. (2016/5.) 82-83.

³⁷ Farkas: Az ISIL alkalmazott eljárásai és stratégiája, i.m. 5.

³⁸ Kagan, Frederick W. – Kagan, Kimberly – Cafarella, Jennifer – Gambhir, Harleen – Zimmerman, Katherine: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. 23., <https://www.files.ethz.ch/isn/195759/PLANEX%20Report%201%20--%20FINALFINAL.pdf> (2018.02.05.) – Farkas Sándor fordítása

³⁹ Press briefing by press secretary Josh Earnest and special presidential envoy for the global coalition to counter ISIL, Brett McGurk.

Forrás: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/06/10/press-briefing-press-secretary-josh-earnest-and-special-presidential> (2018.02.06.)

⁴⁰ Farkas: Az ISIL alkalmazott eljárásai és stratégiája, i.m. 5-7.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.6>

2019. XII. évfolyam 1. szám

A 2004-ben al-Zarkavi által írt levélben jelzi, hogy prioritás az olyan alakulatok létrehozása, amik nagy szaktudással és tapasztalattal bírnak, képesek területeket foglalni és az összecsapások során az ellenséget elpusztítani.⁴¹ Alegységek tekintetében századokra, 100-150 főre és 30 járműre (Toyota Hilux és Land Cruiser terepjárókkal, illetve páncélozott szállítójárművekkel és gyalogsági harcjárművekkel – HUMVEE és BMP) oszthatók, de továbbra is preferált a kiscsoportok alkalmazása. A legkisebb egységek 10-15 főből álltak.⁴² A kötelékek nem felelnek meg egy az egyben a konvencionális alakulatokéval, de megfelelnek Kovács Jenő által írt osztagoknak. Ahogy Kovács írja: *„A mozgalom kibontakozásával, a sejtek 8-10 fős rajokká alakulnak át, amelyek – a harcászati alapegységnek számító – általában – 70 főtől, 150-200 főig terjedő osztagba tagozódnak be. Az osztagok /partizán osztagok/ néhány száztól, néhány ezer főig terjedő dandárban, ezredben egyesülnek. A dandárok, nagy kiterjedésű partizán háborúban tíz, vagy több dandárból álló magasabbegységei...”*⁴³

A terrorista módszerek (öngyilkos merénylők, improvizált robbanóeszközök) mellett jelen volt a reguláris katonai erők fegyverzete is (T-55, T-62 harckocsi; M1 ABRAMS nehéz harckocsik; M198 önjáró löveg).⁴⁴ Kézifegyverekből főként 1960 és 1989 között vagy a 2000 évek során gyártott AK gépkarabélyok találhatók meg.⁴⁵ Nagyobb, a katonai bázisokról származó, fegyverként említhető például a 2014 és 2016 közt gyártott RPG-7 és RPG-29 kézi páncéltörő fegyverek. A hadseregekben rendszeresített fegyverzet mellett a házilag barkácsolt fegyverekkel és öngyilkos merényletekhez szükséges eszközökkel is fel voltak szerelve. Folyamatosan kísérleteztek újabb fejlesztésekkel (utalva Marighella fentebb említett megállapítására) – számos Twitter video számolt be lefoglalt fegyverekről, házilag vaslemezekkel megerősített járművekről (főként tehergépjárművek) és azok távirányítási kísérletezésével.⁴⁶

A gerilla-hadviselés meghatározásaiból a politikai hatalom megszerzése kapcsán az Iszlám Állam konkrét, meghatározható politikai célokkal rendelkezett. Alapvetően két cél fogalmazódott meg, mégpedig a jelenlegi kormányok megdöntése és helyettük egy egységes kalifátus létrehozása, valamint a kalifátus világméretűvé – minden muszlim emberre – való kiterjesztése. Kovács Jenő alapján a gerilla-hadviselés stratégiája többek közt a nagyhatalmak erkölcsi-anyagi támogatásának megszerzésére irányul. A szervezet ellen létrehozott nemzetközi koalíció azonban pont ennek az ellentéte.⁴⁷

⁴¹ Uo. 4.

⁴² Mauer, Thomas: ISIS's warfare functions: A systemized review of a proto-state's conventional conduct of combat operations, *Small wars & insurgencies*, 29. (2018/8) 232.

⁴³ Kovács: i.m. 42.

⁴⁴ Taking stock: The arming of Islamic State, 11-20.,

<https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE1428122015ENGLISH.PDF> (2018.03.10.)

⁴⁵ Weapons of the Islamic State, 13-14.,

http://www.conflictarm.com/download-file/?report_id=2568&file_id=2574 (2018.03.22.)

⁴⁶ Uo. 26-28.

⁴⁷ Kovács: i.m. 40.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.6>

2019. XII. évfolyam 1. szám

Terrorszervezetként való kategorizálás alapján a szervezet továbbra is követi a már jól ismert forgatókönyvet – tervezz, elrettents, robbants, rombolj, okozz pánikot, reklámozz⁴⁸ – azzal a kitételrel, hogy a robbantást más eszközökkel próbálták meg kiegészíteni a rendvédelmi szervek és a közigazgatás adaptív képessége miatt. Európában köztudatba helyezték a gázolások⁴⁹ támadásokat, késeléseket, túszejtéseket – bár ez nem annyira jellemző – és a klasszikus öngyilkos robbantásokat. Irak és Szíria területén – az összetett támadások során is – fő elkövetési módszer a járműbe szerelt rögtönzött robbanószerkezet és az öngyilkos merénylő által vezetett járműbe szerelt rögtönzött robbanóeszköz. Farkas Sándor szerint a szervezet által alkalmazott terrorizmus azonban eltér a patológiai terrorizmustól, tevékenységük a politikai terrorizmus körébe tartozik, azon belül a vigilantizmushoz és a klasszikus terrorizmushoz sorolható.⁵⁰ Ezt bizonyítja, hogy a szíriai és iraki kormány ellen végrehajtott terrortámadásokkal egy irreális, aránytalan választ próbálnak kiprovokálni. A nem állami szereplők és a szervezet vetélytársai ellen elkövetett támadások – ilyen célpontok az al-Nuszra Front vagy az Iraki Kurdisztán hadsereg – már az önbíráskodás alá sorolható.⁵¹

⁴⁸ Kőszegvári Tibor – Resperger István: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai tapasztalatai – III. rész, ZMNE, Budapest, 2005. 10.

⁴⁹ Magyarra talán ez a legjobb és legtöbbet alkalmazott fordítása az angol „ramming” szó tartalmi jelentésének.

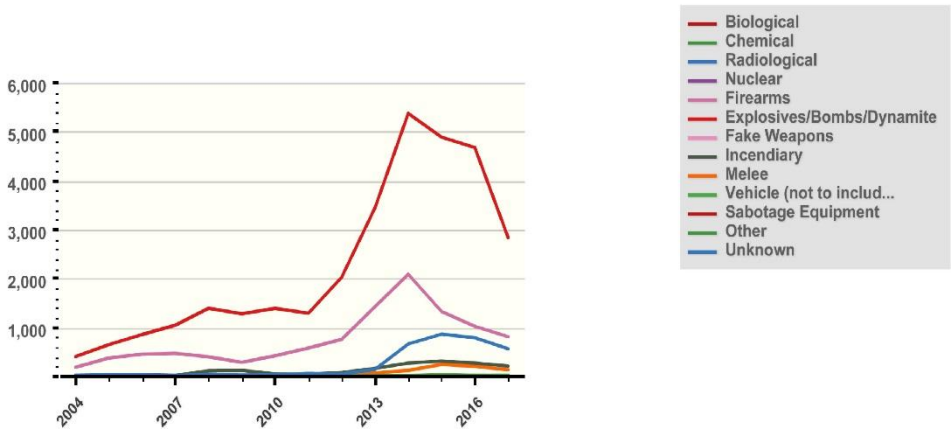
⁵⁰ Patológiai terrorizmusnak nevezhető, amikor a terrortámadások egy nem logikus célkitűzések érdekében követik el. Bővebben lásd: Porkoláb Imre: A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre, [Doktori (PhD) értekezés], ZMNE, Budapest, 2008, 28-31.

⁵¹ Farkas Sándor: ISIL – A legsikeresebb terrorista szervezet? (1.rész) *Hadtudományi Szemle*, 10. (2017/4) 27-31.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.6>

2019. XII. évfolyam 1. szám

1. sz. ábra: Az Iraki al-Kaida, majd az Iszlám Állam által elkövetett merényletek Európában és a Közel-Keleten [a felsorolás magyarul (fentről lefelé): biológiai-, vegyi-, radiológiai-, nukleáris támadás, lőfegyverrel-, robbanóanyaggal-, hamis fegyverekkel végrehajtott támadás, gyújtogatás, verekedés, járművel elkövetett támadás – autóbba rejtett improvizált robbanóeszközök kivételével, szabotázs, egyéb, ismeretlen] (Forrás: Global terrorism database)

https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?chart=weapon&casualties_type=b&casualties_m_ax=&start_yearonly=2004&end_yearonly=2017&ntp2=all&region=9.10.8

Azonban a fent említett meghatározások, tények miatt a szervezet több mint egy terror-szervezet – a terrorszervezetekre korábban nem volt jellemző a területszerzés és annak kisajátítása. Az al-Kaida stratégiájában bár szerepelt egy kalifátus létrehozásának terve, valamint 2011-ben az al-Kaida az Arab-félszigeten megpróbált nyilvános területi felügyeletet bevezetni, de egyik sem valósult meg. Az Iszlám Állam területi felosztás alapján vett tevékenysége három fajtára osztható: harci terület, ellenőrzés alatt álló terület és a támogatói terület. A harci terület azon földrajzi területet jelenti, ahol az Iszlám Állam aktívan támadó tevékenységet fejt ki. Támogatói területek, ahol nem történik jelentősebb támadás a szervezet ellen, valamint lehetővé teszi a logisztikai és adminisztratív szükségletek ellátását. Az ellenőrzött területen az Iszlám Állam fizikai és pszichológiai nyomást fejt ki az egyes személyeken vagy csoportokon, amik ezért engedelmessé válnak és végrehajtják a szervezet közvetlen követelését.⁵²

⁵² Wallace, Brandon – Cafarella, Jennifer: ISIS Threat Update – december 2018, <http://iswresearch.blogspot.com/2018/12/isis-threat-update-december-2018.html> (2019.01.31.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.6>

2019. XII. évfolyam 1. szám

ÖSSZEGRZÉS

A XX. században kezdődött országon belüli hatalomszerzésért folytatott gerilla-hadviselés a XX. század végére a XXI. század elejére kiszélesedett és több ország területén folynak párhuzamosan a megszálló hatalom elleni harcok és új néven, felkelésként emlegetik. (Ilyen tekintetben az al-Kaida a külföldi, főként nyugati országoktól követeli vissza egykori befolyásuktól mentes területeiket. Az Iszlám Állam esetében a területszerzési igény akár az 1469 előtti állapotra is visszavezethető – az iszlám kiterjedése egészen a mai Spanyolország területéig ért.) Afganisztánban a hatalmas külföldi katonai jelenlét már nem teszi lehetővé a gerilla-hadviselést és csak az alacsony intenzitású konfliktusként a terrorizmus jelentkezik – gazdaságilag jövedelmező a külföldi katonai jelenlét. Irakban és Szíriában az Iszlám Állam viszont tökéletes példa a modern gerilla- és terrorszervezet keveredésére. Terrorszervezetként kezdődött pályafutása során a sikerek elérését követően megjelent a gerilla-hadviselés is, mint szervezeti jellemvonás, ami egészen odáig jutott, hogy katonai bázisokat foglalt el, fosztott ki. Európában a csak terrorista módszerek alkalmazása még nagyobb ellenszenvet váltott ki és új szövetségeket emelt be a terrorizmus elleni harcba – ami végül a hatalmas területvesztésének és a megszűnés küszöbére is sodorta a szervezetet. A szervezet megítélését befolyásolja a szervezet ideológiája, ami szalafita dzsihadizmus, aminek céljai⁵³ miatt besorolandó a vallási ideológia alapján szerveződő csoportok közé.⁵⁴

Az összefoglalás végén szereplő táblázatok segítségével az Iszlám Állam szervezeti fejlődése pontosan demonstrálható. A kezdetekben terrorszervezetként kezdte, majd a tagok számának növekedésével egybekötött erősödés átsorolta az aszimmetrikus hadviselés oszlopába, valamint néha a konvencionális hadviselés vonásai is megtalálhatóak. A szervezet megítélése ettől még nem változott, továbbra is terrorszervezetként van nyilván tartva. Módszerekben viszont megpróbált adaptálódni – de továbbra is az öngyilkos merényletek és az autóróbbantások jelentik a merényletek többségét.⁵⁵

	<i>Konvencionális hadviselés</i>	<i>Aszimmetrikus hadviselés</i>	<i>Terrorizmus</i>
Stratégia	Hadműveletek és nem-harci tevékenységek összehangolása	Kifárasztás, katonai akciók az erősebb félle szemben	Provokáció, felőrlés, szabotázs, megfélemlítés
	<i>Konvencionális</i>	<i>Aszimmetrikus</i>	<i>Terrorizmus</i>

⁵³ Ilyen célok a síták hitetlennek és ezért ellenségnek való tekintése, Kalifátus megalapítása, amiben elfogadott törvénykezés a saría.

⁵⁴ Farkas: ISIL – A legsikeresebb terrorista szervezet? i.m. 31.

⁵⁵ A politikailag megfelelő szervezeti besorolás talán a 2015 Military Balance jellemzése, ami szerint az Iszlám Állam egy hibrid szervezet, ami magában hordozza a gerilla- és konvencionális hadviselés jellemzőit, de a terrorista módszereket is felvonultatja. The Military Balance, The International Institute of Strategic Studies, London, 2015, 304.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.6>

2019. XII. évfolyam 1. szám

	<i>hadviselés</i>	<i>hadviselés</i>	
Taktika	Többnyire több haderőnem, fegyvernem, szakcsapat összehangolt, közös hadművelete	Öngyilkos merényletek, bombatámadások, gerilla és partizán jellegű rajtaütések, akciók leszállások	Emberrablás, gyilkosság, autóröbbantás, repülőgépetértéítés, barikád, túszejtés
Fegyverzet	Könnyű és nehéz fegyverzet minden haderőnemből	Hagyományos gyalogsági könnyűfegyverzet, de olykor tűzéri fegyverek is, kiegészítve a terror és szabotázs eszközrendszerével	Kézifegyverek, kézi gránát, hagyományostól eltérő fegyverek – improvizált robbanóeszköz
Egység, alegység mérete	Raj, szakasz, század, zászlóalj, ezred, dandár, hadosztály, hadtest	Kisméretű erők	Kicsi, általában 10 főnél kisebb csoportok
Célpontok	Többnyire katonai egységek, ipari és szállítási infrastruktúra	Többnyire katonai, rendőri és közigazgatási létesítmények, akár csak politikai ellenfelek	Elsősorban puha célpontok – civilek, polgári objektumok
Jogi megítélés	Szabályokkal körülhatárolt, legális tevékenység	Szabályokkal körülhatárolt, legális tevékenység	Bűncselekmény

2. sz. ábra: A terrorizmus, az aszimmetrikus és konvencionális hadviselés összehasonlítása
(szerkesztette: Kovács Márk Károly)

	<i>Konvencionális hadviselés</i>	<i>Aszimmetrikus hadviselés</i>	<i>Terrorizmus</i>
Diplomácia	- A fegyverek alkalmazásának megakadályozása vagy annak tényleges használata esetén	- Cél a megszálló erő kivonása - Az emberáldozat politikai faktorként funkcionál	Nincs

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.6>

2019. XII. évfolyam 1. szám

	<i>Konvencionális hadviselés</i>	<i>Aszimmetrikus hadviselés</i>	<i>Terrorizmus</i>
Gazdaság	Befolyásolja az egész hadviselést, magas költségvetést és stabil gazdasági hátteret követel	A szemben álló féllel szemben összehasonlíthatatlan a technikai és anyagi hátrány	Kihat az alkalmazandó módszerekre és eszközökre, de a költségvetés így is minimális
Információ	Meghatározó szerepe van a felderítésnek, majd az információs műveletek során szintén	Olyan támadások kivitelezése amire az ellenség nem készült fel – ide sorolható az információs művelet	- A tervezés során meghatározó szerepe van az elegendő információ megszerzésének - Az öngyilkos merénylőkkel az információs szükséglet minimalizálása - Az információ, mint a megfélemlítés eszköze a médián keresztül szintén jelen van
Katonai	- Katonai eszközök alkalmazása, különleges műveleti erők alkalmazása, „kemény célpontok” elleni műveletek - Cél a harcoló ellenfél ellenállásának megszüntetése	- Katonai és nem katonai eszközök alkalmazása, szabályok kötik, célpontjaik kormányzati és „kemény célpontok” - Óriási az erő-eszköz különbség - Felhasználja a gerilla, terror és szabotázs eszközt is, mert hagyományos eszközökkel a siker nem elérhető - Cél a megszálló erő felőrlése	- Nem kötik a szabályok, célpontjaik elsősorban „puha célpontok” - Az erőszak privatizálódása - Cél a politikai célok megvalósítása, de azok holisztikus léte miatt lehetetlen

3. sz. ábra: A konvencionális- és aszimmetrikus hadviselés, valamint a terrorizmus összetevői

Forrás: Resperger István: Az aszimmetrikus hadviselés és a terrorizmus jellemzői. *Hadtudomány*, 20. (2010/4) 72-77. (szerkesztette: Kovács Márk Károly)

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Béres János: Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei, [Doktori (PhD) értekezés], ZMNE, Budapest, 2008.
2. Clausewitz, Carl von: A háborúról. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013.
3. Etl Alex – Pénzváltó Nikolett: Egy rendszer foglyaként – Irak 2016-ban. *Nemzet és Biztonság*, 9. (2016/5.) 79-103.
4. Farkas Sándor: Az ISIL alkalmazott eljárásai és stratégiája. *Honvédségi Szemle*, 146. (2018/2.) 3-15.
5. Farkas Sándor: ISIL – A legsikeresebb terrorista szervezet? (1. rész.) *Hadtudományi Szemle*, 10. (2017/4) 21-36.
6. Forgács Balázs – Szem Géza: A partizánság Magna Chartája. *Társadalom és honvédelem*, 19. (2015/3) 19-41.
7. Forgács Balázs: Káosz vagy rend a gerilla-hadviselésben? *Kommentár*, 52. (2008/1) 88-100.
8. Forgács Balázs: Napjaink hadikulturái - A hadviselés elmélete és fejlődési tendenciái a modern korban, [Doktori (PhD) értekezés], ZMNE, Budapest, 2009.
9. Guevara, Ernesto „Che”: Guerrilla Warfare. http://www.thefrontiersmen.org/pdf/Misc%20Handbooks/Che_Guevara_Guerrilla_Warfare.pdf (2018.05.02.)
10. Kagan, Frederick W. – Kagan, Kimberly – Cafarella, Jennifer – Gambhir, Harleen – Zimmerman, Katherine: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. Forrás: <https://www.files.ethz.ch/isn/195759/PLANEX%20Report%201%20--%20FINALFINALFINAL.pdf> (2018.02.05.)
11. Kovács Jenő: Magyarország katonai stratégia. [komplex kutatási téma] II. kötet, Budapest, 1995.
12. Kőszegvári Tibor – Resperger István: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai tapasztalatai – III. rész, ZMNE, Budapest, 2005.
13. Kőszegvári Tibor: Gerilla-hadviselés, ZMNE, Budapest, 2008.
14. Marighella, Carlos: The Mini-manual of the Urban guerrilla, <https://www.marxists.org/archive/marighella-carlos/1969/06/minimanual-urban-guerrilla/index.htm> (2018.05.02.)
15. Mauer, Thomas: ISIS's warfare functions: A systemized review of a proto-state's conventional conduct of combat operations. *Small wars& insurgencies*, 29. (2018/8) 229-244. DOI: <https://doi.org/10.1080/09592318.2018.1435238>
16. Porkoláb Imre: A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre. [Doktori (PhD) értekezés] ZMNE, Budapest, 2008.
17. Rapoport, David C.: The four waves of rebel terror and september 11. <http://anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/> (2018.06.05.)
18. Resperger István: Az aszimmetrikus hadviselés és a terrorizmus jellemzői. *Hadtudomány*, 20. (2010/4) 68-77.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.6>

2019. XII. évfolyam 1. szám

19. Sz.n.: 1913. évi XLIII. törvény az első két nemzetközi békeértekezleten megállapított több egyezmény és nyilatkozat becikkelyezése tárgyában. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=91300043.TV> (2019.01.25.)
20. Sz.n.: 2012. évi C. törvény XXX. fejezet a közbiztonság elleni bűncselekmények, terrorcselekményekről. Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200100.TV> (2019.01.29.)
21. Sz.n.: Counterinsurgency guide. U.S. Government, 2009. <https://www.state.gov/documents/organization/119629.pdf> (2018.05.03.)
22. Sz.n.: FM 3-24. <https://usacac.army.mil/cac2/Repository/Materials/COIN-FM3-24.pdf> (2018.09.06.)
23. Sz.n.: Press briefing by press secretary Josh Earnest and special presidential envoy for the global coalition to counter ISIL, Brett McGurk. Forrás: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/06/10/press-briefing-press-secretary-josh-earnest-and-special-presidential> (2018.02.06.)
24. Sz.n.: Taking stock: The arming of Islamic State. <https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE1428122015ENGLISH.PDF> (2018.03.10.)
25. Sz.n.: The Military Balance, The International Institute of Strategic Studies, London, 2015.
26. Sz.n.: Weapons of the Islamic State. http://www.conflictarm.com/download-file/?report_id=2568&file_id=2574 (2018.03.22.)
27. Sz.n.: Zarqawi Letter. <https://2001-2009.state.gov/p/nea/rls/31694.htm> (2019.02.01.)
28. Wallace, Brandon – Cafarella, Jennifer: ISIS Threat Update – december 2018, <http://iswresearch.blogspot.com/2018/12/isis-threat-update-december-2018.html> (2019.01.31.)